

Monika Stehlíková

NADANÉ DIEŤA

AKO MU POMÔČŤ K ŠŤASTIU A ÚSPECHU

Monika Stehlíková

NADANÉ DIEŤA

AKO MU POMÔČŤ K ŠŤASTIU A ÚSPECHU

Mgr. Monika Stehlíková, MBA

NADANÉ DIEŤA

Vydala GRADA Slovakia s.r.o.
Moskovská 29, 811 08 Bratislava 1
tel.: +421 2 556 451 89
www.grada.sk
ako svoju 110. publikáciu

Z českého originálu *Nadané dítě*,
vydaného vydavateľstvom Grada Publishing, a.s., v roku 2018,
do slovenčiny preložila Zuzana Kováčiková.

Jazyková redakcia Anetta Letková
Zodpovedná redaktorka Natália Kulšková
Návrh a spracovanie obálky Zuzana Ondrovičová
Grafická úprava a sadzba Zuzana Ondrovičová

Počet strán 176
Vydanie 1., 2022
Tlač Tiskárny Havlíčkův Brod a.s.

Cover illustration © Shutterstock/DesignAB, alanadesign
Slovak edition © GRADA Slovakia s.r.o., 2022
Translation © Zuzana Kováčiková, 2022

Upozornenie pre čitateľov a používateľov tejto knihy

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto tlačenej či elektronickej knihy nesmie byť reprodukováaná ani šírená v papierovej, elektronickej či inej podobe bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa. Neoprávnené použitie tejto knihy bude trestne stíhané.

ISBN 978-80-8090-290-2 (ePub)
ISBN 978-80-8090-289-6 (pdf)
ISBN 978-80-8090-288-9 (print)

*Všetkým mimoriadne nadaným deťom
– aby boli v živote šťastné!*

OBSAH

O AUTORKE	11
POĎAKOVANIE	13
Z OHLASOV na knihu <i>Život s vysokou inteligenciou – Výnimočné rady pre nadaných dospelých a nadané deti</i>	15
PREDSLOV	17
1. ÚVODNÉ SÚVISLOSTI	21
O kom vlastne bude reč?	23
Čo je inteligencia? Ako sa meria?	30
Čo je nadanie?	34
Časté stereotypy o nadaných deťoch a vysokom potenciáli	37
Dve skupiny nadaných detí	41
2. HLAVNÉ CHARAKTERISTIKY NADANÉHO DIEŤAŤA	49
Chvíľu po narodení	51
Prvé mesiace	52
Túžba spoznávať a objavovať	53
Ja sám/sama	55
Potreba kontrolovať	56
Intuícia	58
Prezieravosť	59
Dyssynchrónia	60
Sociálna dyssynchrónia	65
Stále na stráži	67
Perfekcionizmus a nižšie sebavedomie	68
Úzkostlivosť	72
Diskrétnosť	73
Overexcitabilita nadaných detí a teória pozitívneho rozpadu	75

Hypersenzitivita a empatia.....	79
Hlboký pohľad na svet	81
Hľadanie seba a svojho miesta, sebareflexia	84
Abstraktné myslenie.....	86
Existenciálne otázky	87
Pamäť ako slon a výborná pozornosť.....	87
3. ČO POTREBUJÚ NADANÉ DETI? NA ČO SI DAŤ POZOR?	91
Keď nadanie bolí.....	95
Šťastné alebo nešťastné?.....	97
Maslowova pyramída potrieb	98
Pozor na diagnózy	99
Emočná inteligencia	110
Ako si vyprázdniť hlavu.....	113
Zlaviť z perfekcionizmu a prestať sa porovnávať.....	115
Rešpektovať druhých.....	116
Ako vychádzať s druhými?	117
Vnútoraná motivácia.....	118
Nastaviť deťom hranice.....	119
4. NADANÉ DIEŤA V ŠKOLE	123
Identifikácia nadaného žiaka	129
Čo privedie na stopu?.....	131
Aký typ vzdelávania je pre nadané dieťa najlepší?.....	133
Podpora nadaných a mimoriadne nadaných žiakov	133
Čo potrebuje nadané dieťa v škole?	135
Taxonómia výchovných cieľov.....	139
Tvorivosť	146
Osobnostná a sociálna výchova založená na všímavosti	148
5. KARTA PRE NADANÉ DIEŤA	161
NA ZÁVER.....	171
ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A ZDROJE	173

*Inteligentný je ten človek, ktorý myslí flexibilne
a v súvislostiach, cíti autenticky a empaticky a správa sa vedome
a súcitne k sebe, druhým a k prírode.*

„Život je krásny nad tmou. Hustou tmou.
Krásna tvár robí z tmy svetlo.
Ty máš život krásny nad zlosťou a nenávisťou.
To zlo neznáša.“

Patrik, 7 rokov

O AUTORKE

Mgr. Monika Stehlíková, MBA

Monika Stehlíková je terapeutka nadaných (psychoterapia ACT), lektorka mindfulness (všímavosti), pedagogička s osemročnou praxou a autorka knihy *Život s vysokou inteligenciou – Výnimočné rady pre nadaných dospelých a nadané deti*.

Pracuje s nadanými deťmi a dospelými formou konzultácií a terapií, vedie pre nich kurzy všímavosti. Nielen pre nadaných žiakov ZŠ a SŠ usporadúva workshopy všímavosti a osobnostnej sociálnej výchovy. Jej kurz určený pre učiteľov ZŠ a SŠ v rámci DVPP „Rozvoj pozornosti a všímavosti žiakov“ získal akreditáciu MŠMT. V školách vedie kurz „Nadaný žiak vo výučbe“. Príležitostne píše a prednáša o problematike života s nadaním a o ďalších témach. V metóde mindfulness a v ACT sa vyškolila vo Francúzsku a v Inštitúte pre kontextuálnu psychológiu v Québecu.

Webová stránka autorky: www.monikastehlikova.cz.

POĎAKOVANIE

Medzi prvými chcem poďakovať doc. RNDr. Omarovi Šerému, PhD., z Masarykovej univerzity v Brne a doc. PhDr. Jane Marii Havigerovej, PhD., z Masarykovej univerzity a z Univerzity Hradec Králové za láskavú podporu a odborné posúdenie môjho textu. Veľmi si vážim ich záujem o túto tému.

Veľké poďakovanie patrí tiež všetkým nadaným deťom, ktoré mi s dôverou vyrozprávali svoje príbehy a podelili sa o svoje osobné trápenia súvisiace so životom s nadaním a vysokou inteligenciou. Práve ich životy a problémy boli mojou hlavnou motiváciou napísať túto knihu. Pri zapisovaní ich slov – samozrejme, iba anonymne – som si vždy s potešením vybavovala naše stretnutia.

Ďakujem aj dcére Natálii a celej svojej rodine za to, že ma v mojej činnosti podporujú.

Som veľmi vďačná pani šéfredaktorke Kateřine Ščudlíkovej za prejavenú dôveru a podporu.

Z OHLASOV

ŽIVOT S VYSOKOU INTELIGENCIOU – VÝNIMOČNÉ RADY
PRE NADANÝCH DOSPELÝCH A NADANÉ DETI

„Keď som včera konečne zaliezla pod perinu s knihou, tešila som sa na ňu, ale nevedela som, čo príde po prečítaní úvodných stránok. Začala som čítať báseň Zdravím vás, nadaní a vyhrkli mi slzy úľavy, že som vlastne iba svoja a môžem si to vážiť... Napätie, ktoré často cítim v kontakte s niektorými ľuďmi, povolilo a povedala som si, že aj 2 – 5 % menšina hádam má nádej, že sa niečo zmení.“

M. K.

„Ďakujem za vašu knihu, naozaj. Práve sa blížim ku koncu. I keď som niektoré jej časti zaliala slzami, nesmierne sa mi pri tom ulavilo. Po toľkých rokoch, čo som sa v tomto svete cítila tak osamelo, ste mi ukázali, že niekde tam vonku sú ľudia, ktorí by mi dokázali naozaj porozumieť. Už nie som sama a zrazu je všetko svetlejšie.“

I. S.

„Dostala som sa k vašej knihe s odporúčaním, že je napísaná o mne. Pravdupovediac, po prečítaní jej názvu sa mi do nej veľmi nechcelo, pretože sa mi videlo veľmi nepravdepodobné, že by sa mohla týkať mňa. Napriek všetkému som sa, ako už asi tušíte, spoznala v každom jej riadku.“

H. B.

„Dnes som si po ňu išla a mám pocit, že je to kniha môjho života, a to som ešte iba v prvej tretine... Konečne viac chápem seba a tiež dcéru, ktorá evidentne ide v rovnakých stopách. Som nadšená.“

V. V.

„Dočítala som vašu knihu Život s vysokou inteligenciou, a hoci som nad ňou často vyronila slzu, z celého srdca vám za ňu ďakujem. Vďaka za vašu prácu, ani nedokážem vyjadriť, ako veľmi ste nám pomohli a priniesli nádej.“

T. O.

„Vašu knihu som zhltna za tri dni, jednoducho som sa od nej nemohla odpútať. Zatiaľ to v sebe spracovávam a v podstate sa už týždeň vnútorne usmievam a vznášam.“

L. Š.

PREDSLOV

Vždy je ťažké začať písať druhú knihu v poradí, najmä keď bola tá prvá pre čitateľov prínosná a v danej téme v mnohom vlastne prelomová. Každá ďalšia kniha bude logicky porovnávaná s tou prvou. Ak bude iná, nájdu sa čitatelia, ktorí by radšej našli knihu podobnejšiu tej prvej, a ak bude podobná, zaznejú hlasy, že to tu už bolo a že iba opakujem, čo som už povedala. Napriek tomu sa odvažujem pristúpiť k práci na ďalšej publikácii, a to predovšetkým vďaka vám čitateľom, ktorí ste ma podporili či už osobnými spätnými väzbami – videla som aj takmer celú knihu rôznofarebne zvýraznenú alebo podčiarknutú, počula som od vás, že niektoré pasáže zarezonovali vami tak, že ste ich čítali viackrát a stále dookola –, alebo e-mailmi, ktoré ste mi napísali, či svojimi vyjadreniami na sociálnych sieťach. Bolo vás naozaj veľa, ktorí ste po prečítaní knihy chceli zareagovať, vyjadriť podporu alebo poslať odporúčania a tipy na ďalší text. Som vám za to veľmi vďačná. Vaša podpora mi dodala odvahu a veľmi si ju vážim.

Tentoraz sa zameriam na nadané deti, na to, aké sú, ako vnímajú a prežívajú, ako premýšľajú, a potom najmä na to, čo potrebujú a čo im pomáha – a to vo výchove v rodine, ako aj vo vzdelávaní v škole aj mimo nej, prípadne v terapeutickej intervencii, ak je potrebná.

Áno, je dôležité napísať **knihu o nadaných deťoch určenú pre rodičov a pedagógov**, pretože sú to práve rodičia a na druhom mieste škola, kto má zásadný vplyv na nadané dieťa, na jeho vývoj a na to, ako vníma samo seba a svoj život. Nadaný človek môže prežiť spokojný a naplnený život a má na to mnoho predpokladov – avšak **pod podmienkou, že príliš netrpel práve v detstve a že ho takéto utrpenie nepoznamená alebo nezabrdí na celý život**. Utrpenie nadaného dieťaťa vyplýva z nepochopenia alebo nerešpektovania jeho špecifik jednak zo strany rodičov a širokej rodiny, jednak zo strany školy.

Rodina nadané dieťa nechápe, nemá „návod na použitie“, nie je pripravená na vychádzanie s ním – takéto dieťa stavia príbuzných do roly, ktorou sú zaskočení, niekedy si dokonca myslia, že dieťa robí problémy zámerne, a ono pritom bojuje hlavne samo so sebou a so svojou výbavou, ku ktorej ani jemu nikto nedal návod. Potom je tu škola, ktorá nevyhádza v ústrety tomu, aké dieťa je, ako funguje a čo potrebuje na optimálny vývoj a rozvoj svojho potenciálu.

Podstatnou súčasťou knihy je aj tzv. **Karta pre nadané deti**, kapitola na konci knihy napísaná pre nadané deti, aby mohli lepšie pochopiť samy seba. Knihu však môžu čítať aj **nadaní dospelí**, ktorí chcú porozumieť svojmu vlastnému **vnútornému (nadanému) dieťaťu**.

S láskavým súhlasom rodičov nadaných detí budem aj tentoraz čerpať z jednotlivých stretnutí a z práce s konkrétnym dieťaťom, takže sa opäť môžete tešiť na **zaujímavé osudy, príbehy a kazuistiky**. Mená budú zmenené pre zachovanie anonymity dieťaťa a rodiny, ale zmysel rozprávania bude zachovaný, aby bolo autentické a vypovedajúce.

Často som od rodičov počula, že by k svojmu nadanému dieťaťu potrebovali – jednoducho povedané – **manuál**, ideálne už v pôrodnici. Stretla som sa aj s ústretovými a empatickými učiteľmi, ktorí chceli nadaným deťom pomôcť či ich podporiť, ale buď presne nevedeli ako, alebo na to nemali vo svojej práci čas a priestor. A práve pre rodičov a pedagógov nadaných detí som sa rozhodla napísať túto knihu, ktorá im má pomôcť v ich krásnej, no niekedy aj náročnej alebo prinajmenšom špecifickej práci s nadanými deťmi. Knihu si však môže prečítať ktokoľvek **z laickej či odbornej verejnosti**, koho zaujíma téma nadania, vysokej inteligencie, výchovy a vzdelávania.

Najskôr sa spoločne pozrieme „pod pokrievku“ myslenia a prežívania nadaných detí, aby sme im dokázali lepšie porozumieť a lepšie ich prijímať, ďalej sa zoznámime s odporúčaniami na podporu dieťaťa v rodine a pedagogickým pracovníkom ponúknem aj konkrétne nástroje a metódy na vzdelávanie a komplexný rozvoj týchto detí.

Okrem svojich skúseností a skúseností rodín sa budem opierať o početné výskumy a prístupy z oblasti psychológie, psychoterapie ACT, neurovied a metódy všímavosti. Aj keď som skôr vedecky založený realista – pragmatik, môžem s čistým svedomím povedať, že mnohé klinicky overené techniky a prístupy, ktoré sa šíria v novom tisícročí, skutočne fungujú a nezriedka dokážu urobiť s deťmi hotové zázraky.

Nadvižem na predchádzajúcu knihu, niektoré informácie viac rozviniem a prehĺbim, iné upravím v súlade s najnovšími vedeckými poznatkami. Mojm hlavným zámerom je priniesť v danej téme veľa nového a doposiaľ nepublikovaného a na základe svojich skúseností stanoviť niektoré nové hypotézy a podnety na ďalšie výskumy – knihu teda môžete vnímať ako samostatný text, ktorý je iba veľmi voľným pokračovaním predchádzajúceho *Života s vysokou inteligenciou*.